

Šejh Šihabuddin Suhrawardi
Preveo i priredio: Hamza Halitović

Jezik mrava

UDK 1 Suhrawardi

Sažetak

Šihabuddin Suhrawardi (p. 1191) jedan je od najznačajnijih mislilaca i filozofa u historiji islama. Osim svojih djela na arapskom, autor je i nekoliko kratkih poslanica na perzijskom jeziku čije su glavne teme duhovni put i duhovna spoznaja. Jedna od njih je i poslanica *Lugat-i muran* (Jezik mrava), koja je prevedena u ovom tekstu, a u kojoj Suhrawardi izlaže svoje duhovno učenje u dvanaest kratkih alegorijskih priča.

Ključne riječi: Suhrawardi, Lugat-i muran, Ibn Sina, filozofija, sufizam, alegorijske poslanice.

Uvod

Šihabuddin Jahja ibn Habeš ibn Amirak Ebul-Futuh el-Suhrawardi (1154–1191), poznat još i kao Šejhul-išrak (učitelj iluminacije) i *El-maktul* (ubijeni), jedan je od najznačajnijih i najutjecajnijih mislilaca i filozofa u historiji islama. Na početku svog intelektualnog razvoja Suhrawardi se posvetio proučavanju filozofije, a u vrijeme u kojem je živio dominirala je peripatetička filozofija. U jednom trenutku života on se okreće islamskoj duhovnoj tradiciji iz koje crpi inspiraciju za kreiranje novog sistema unutar islamske filozofije koji je postao poznat kao *orijentalna mudrost – teozofija svjetlosti (hikmetul-išrak)*.

S obzirom na to da je peripatetizam tokom cijelog srednjovjekovlja ostao pod utjecajem Ibn Sine (p. 1037), koji se smatra njegovim najvećim predstavnikom, nije čudo što njegov utjecaj nalazimo u djelima Suhrawardija. Međutim, utjecaj Ibn Sine ne odnosi se samo na Suhrawardijeve filozofske spekulacije nego seže i dalje, u dimenzije njegove misli koju bi mnogi savremeni autori nazvali misticizmom.

Naime, Ibn Sina se u svojim poznijim godinama okreće islamskoj duhovnosti, posebno onoj koja se kristalizirala u sufizmu,¹ te kao rezultat toga piše u četvrtom i posljednjem dijelu svoga epohalnog djela *El-Išarat ve Tanbihat* o postajama i spoznajnim stupnjevima arifa/sufija. Također, piše i tri alegorijske poslanice s dominantno duhovnim sadržajem. Te tri poslanice su *Hajj ibn Jakzan* (Živi sin Budnoga), *Selman we Absal* (Selman i Absal) i *Risalet el-Tajr* (Poslanica o pticama). Ova tri kratka djela utjecat će na razvoj islamskih misaonih tekovina, između ostalog poslužiti će kao inspiracija Ibn Tufejlu (p. 1185) za pisanje poslanice *Hajj ibn Jakzan* (Živi sin Budnoga)². Također, bit će podsticaj Šihabuddinu Suhrawardiju da započne pisati svoje alegorijske poslanice, koje zauzimaju važno mjesto u njegovom cjelokupnom opusu.

Među njima se nalazi i Suhrawardijev prijevod sa arapskog na perzijski jezik već spomenute Ibn Sinine alegorijske priče pod naslovom *Poslanica o pticama (Risalet el-Tajr)*, čiji smo prijevod objavili u 21. broju časopisa *Živa baština* koji je bio posvećen životu i djelu Ibn Sine.

Uviđajući ljepotu kao i značaj Suhrawardijevih alegorijskih poslanica, odlučio sam nastaviti s njihovim prevođenjem i objavljivanjem, pa sam za ovaj broj pripremio prijevod poslanice koja nosi naslov *Lugat-i muran (Jezik mrava)*.

Ova poslanica sastoji se od dvanaest kratkih poglavlja, a svako od njih sadrži kratku alegorijsku priču koja nam otkriva filozofske i duhovne pouke šejha Suhrawardija. Za razliku od njegovih djela na arapskom jeziku, alegorijske poslanice, koje su pisane na perzijskom, većinom se fokusiraju na duhovnu dimenziju njegovog učenja i bremenite su sufijskim poukama i metaforama. U gotovo svakoj od dvanaest priča tekst same naracije isprekidan je citatima i stihovima sufijskih učitelja i velikana iz prošlosti, kakvi su Džunejd (p. 910), Halladž (p. 922) i Ebu Talib el-Mekki (p. 996). U većini priča glavni akteri su životinje, a jedna od čestih tema koja se ponavlja u ovoj poslanici jest nerazumijevanje i osuda s kojom se često susreće duhovno probuđeno biće; od gubljenja društvenog statusa (u slučaju kadije među kornjačama) pa sve do fizičkih napada i prijetnji smrću (u priči o pupavcu i sovama). Posredstvom ove poslanice moglo bi se doći do zaključka da je možda Suhrawardi, kao i El-Halladž (p. 922) i Ajnul-Kudat Hamadani (p. 1131) prije njega te sufijsko-hurufijski pjesnik Sejjid Nesimi (p. 1417) poslije njega, slutio svoju mučeničku smrt. Ali o njegovu životu i djelu podrobnije ćemo govoriti nekom drugom prilikom. Sad vas prepuštamo tekstu Suhrawardijeve poslanice *Lugat-i muran*.

¹ Neki autori pripisuju ovaj Ibn Sinin zaokret njegovom susretu sa slavnim sufijskim učiteljem Ebu Seidom Ebu el-Hajrom (p. 1049) s kojim je, po predanju, proveo cijela tri dana razgovarajući da bi zatim izjavio: "Ono što ja znam on vidi."

² Ibn Tufejl je najvjerovatnije iz poštovanja prema Ibn Sini, a možda i da bi naglasio njegov utjecaj na svoju misao, ovom djelu dao identičan naslov s njegovom alegorijskom poslanicom, iako se zapravo radi o dva sasvim različita djela.

Jezik mrava

S Imenom Allaha, Milostivog, Samilosnog
Gospodaru moj, uvećaj mi znanje! (Kur'an, 20: 114)

Hvala neka je Stvoritelju svega, jer, u biti, u cijelosti treba potvrditi da je postojanje svega postojećeg zbog osvjedočenja Njegove Biti. I neka je blagoslov na prvaka ljudskog roda, Muhammeda Mustafu, neka Bog podari mir njemu, njegovoj porodici i dušama njihovim.

Jedan od mojih dragih prijatelja koji je naklonjen ovom poniznom robu zamolio me je da napišem nekoliko riječi o pravcu i Putu, pod uvjetom da će ih držati podalje od nedostojnih puteva, s Božijim dopuštanjem. Nazvao sam ih *Jezik mrava*, a uspjeh je s Allahom.

PRVO POGLAVLJE

Mravi i rosa

Nekoliko mrava spremnih za rad izašlo je iz tamnih dubina svojih ustaljenih skrovišta i krenulo ka poljima tražeći opskrbu. Slučajno, nekoliko izdanaka biljaka zapade im za oči, a pošto je bilo rano jutro, kapi rose još su visjele sa lišća i stabljika. “Šta je ono?”, upita jedan od mrava. Drugi mrav odgovori da kapljice rose potječu od zemlje. Treći reče da dolaze sa mora. I počese se raspravljati o tome. Jedan dovitljivi mrav među njima reče: “Strpite se za trenutak da vidite na koju stranu naginju, jer sve stvari privlači njihov izvor. Drugim riječima, svako žudi da se vrati mjestu sa kojeg je potekao. Zar ne vidite, iako se grumen zemlje može baciti u zrak, stoga što je njegovo porijeklo zemljano i stoga što je pravilo ‘sve se vraća svojem izvoru’ čvrsto utemeljeno, na kraju će grumen pasti. Porijeklo svega što se vraća čistoj tami jest od same tame. Kad je riječ o Svjetlosti božanstvenosti, tu je stvar još očitija za plemenitu dušu. Bog da nas sačuva od bilo kakvog nagađanja o esencijalnom sjedinjavanju (*ittihad*)³, ali ipak sve što traži svjetlost od Svjetlosti je.”

Tako su mravi proveli vrijeme sve dok sunce nije ugrijalo a rosa počela da se uzdiže sa biljaka, pa mravi shvatiše da ona nije od zemlje; pošto je bila iz zraka vratila se zraku.

Allah vodi ka svjetlosti Svojoj onoga koga On hoće. (Kur'an, 24: 35) *I da će se Gospodaru tvome ponovo vratiti.* (Kur'an, 53: 42) *Njemu se uzdiže riječ lijepa; a dobro djelo – uzvisuje ga.* (Kur'an, 35: 10).

DRUGO POGLAVLJE

Kornjače sude o ptici

Neke kornjače imale su gnijezdo na morskoj obali. Jednom su tako iz rasonode gledale ka pučini kad ugledaše raznobojnu pticu kako se igra na vodi, kao što ptice inače rade, nekad gnjureći pod vodom, a nekad uzlijetajući u zrak. “Je li ovaj oblik koji vidimo pred nama vodeni ili zračni?”, upita jedna kornjača. “Pa da nije vodeni, šta bi radio u vodi?”, odgovori druga. “Da je vodeni oblik”, reče treća, “onda ne bi mogao bez

³ *Ittihad* je pojam kojim se u islamskoj teologiji i filozofiji označava vjerovanje u sjedinjenje između Boga i čovjeka.

vode.” Tek tad se javi objektivan sudija među njima i reče: “Gledajte i pažljivo promislite o njezinom stanju. Ako može biti bez vode, onda nije morski oblik koji je zavisan od vode. Primjer za ovo je riba koja, kad se odvoji od vode, ne može preživjeti.”

Odjednom se podiže vjetar koji rastalasa vodu dok je ptica lebdjela u zraku visoko iznad talasa. Kornjače se okrenuše ka sudiji i rekoše: “Da bismo bili zadovoljni, treba nam pojašnjenje.”

Sudija je citirao riječi Ebu Taliba Mekkiya, r.a.,⁴ koje je on napisao u vezi s našim Poslanikom, s.a.v.a., u svom poglavlju o ushićenosti i strahu (*vedžd ve hafj*): “Kad ga je odjenuo, On je učinio da nagodbe razuma odu od njega i također ga je odstranio iz vremenskog i prostornog postojanja.” To jest, rekao je da su u stanju ushićenosti, prolaznost i prostornost bili odstranjeni od Božijeg Poslanika, s.a.v.a.

Mekki je dalje u svom poglavlju o ljubavi rekao o Hasanu ibn Salihu, a za postaju prisnog prijateljstva s Bogom: “Osvjedočenje se njemu pojavilo, a prostor i vrijeme su se za njega smotali.” Veliki učitelji smatrali su da su strast, vrijeme, prostor i tijelo među stvarima koje zamračuju intelekt. Husejn ibn Mensur, r.a., rekao je u vezi s Božijim Poslanikom, s.a.v.a.: “On je zatvorio svoje oči za *gdje*.” On je također rekao: “Sufija je iznad svih vidova postojanja i ponad je svih svjetova.” Svi se slažu da, dok se zastor ne podigne, istinska vizija se ne može steći i da su posmatrane biti (do tada) stvorene i prolazne.

Sve kornjače uglas viknuše: “Kako bit koja je prostorna može izaći iz prostora? Kako se može osloboditi od svih pravaca?” Na to sudija reče: “Baš iz tog razloga, ovu sam vam priču ovako dugo kazivao.”

“Raspuštamo te, smijenjen si!”, viknuše kornjače, zatim baciše pijesak sudiji u lice i vratiše se u svoja gnijezda.

TREĆE POGLAVLJE

Sulejman i slavuj

Sve ptice su bile prisutne na Sulejmanovom, a.s., dvoru osim slavuja, kome je Sulejman poslao pticu s porukom: “Ja i ti treba da se vidimo.” Kad mu je dostavljena Sulejmanova poruka, slavuj još nije bio izašao iz gnijezda. Okrećući se ka svojim prijateljima, on reče: “Ovo je Sulejmanovo naređenje, a on ne laže. Obećao je sastanak, a ipak nikakav sastanak neće biti moguć ako je on izvan gnijezda dok smo mi u njemu, a on nikada neće moći stati u naše gnijezdo. Nemamo drugog izbora.”

Među njima je bio jedan stariji koji reče: “Ako je obećanje sadržano u riječima: *do Dana kad će Ga sresti* (Kur’an, 9: 77) istinito; i ako se značenje riječi: *a svi oni bit će zajedno pred Nas dovedeni* (Kur’an, 36: 32), *uistinu, Nama je povratak njihov* (Kur’an, 88: 25) i *u sjedištu Istine, kod Vladara Svemoćnog* (Kur’an, 54: 55) obistini, onda je rješenje ovo: s obzirom na to da kralj Sulejman neće stati u naše gnijezdo, mi moramo napustiti gnijezdo i otići njemu. Drugačije, susret neće biti moguć.”

Kad su Džunejda, r.a., upitali šta je tesavvuf, on je odgovorio ovim stihom:

*Oni su preko srca moga pjevali,
Kako su oni pjevali i ja sam pjevao,
I bio sam svugdje gdje su oni bili,
I oni su bili svugdje gdje sam se našao.*

⁴ Ebu Talib el-Mekki (p. 996) jedan je od najznačajnijih učitelja sufizma u ranom periodu. Njegovo djelo *Kut el-Kulub* (Opskrba srca) poslužilo je kao predložak El-Gazaliju za pisanje njegovog epohalnog djela *Ihja ulumid-din* (Oživljavanje vjerskih nauka).

ČETVRTO POGLAVLJE

Mravi i rosa Kaj Husrev⁵ i pehar koji pokazuje svijet

Kaj Husrev imao je pehar koji je pokazivao cijeli svijet. U njemu je mogao vidjeti šta god poželi i imati pristup skrivenim stvarima. Kaže se da je imao plašt napravljen od kože u obliku kupe i deset širokih kaiševa postavljenih oko njega. Kad bi htio vidjeti bilo koju skrivenu stvar, postavio bi pehar na spravu koja se okreće. Kad su svi kaiševi bili otvoreni, pehar ne bi pao, ali ako bi se zatvorili, pehar bi pao sa sprave. Kad bi Sunce bilo visoko, postavio bi pehar nasuprot Suncu, a kako bi Sunčeva svjetlost pala na njega, sve linije i oblici svijeta pojavili bi se u njemu. *I kad se Zemlja rastegne, i izbaci ono što je u njoj, i potpuno se isprazni, i poslušaj Gospodara svoga – a ona će to dužna biti – ti ćeš, o čovječe, koji se mnogo trudiš, sresti svoga Gospodara* (Kur'an, 84: 3-6); *I nijedna tajna vaša neće sakrivena ostati* (Kur'an, 69: 18); *Znat će duša šta je unaprijed poslala, a šta zapostavila* (Kur'an, 82: 5).

*Kada sam od šejha opis Pebara Džemšidovog čuo
Onda sam Džemšidov Pehar koji svijet otkriva bio*

*Pehar koji svijet otkriva su spomenuli meni
Taj pehar, zakopan od davnina, moj ogrtač je vuneni.*

Sljedeći bejt je od Džunejda:

*Blijesci svjetlosti kada se pojave, sijaju
O jedinstvu govore, skriveno otkrivaju.*

PETO POGLAVLJE

Čovjek koji je želio vidjeti kralja džina

Sprijeteljio se čovjek s jednim od džinskih kraljeva pa ga upita: “Kako da te vidim?” “Ako nas želiš sresti i vidjeti”, odgovori on, “poprskaj vatru tamjanom i izbaci iz kuće sve što je napravljeno od željeza i od sedam metala, te sve što proizvodi buku ili zvuk *i prljavštine se tad kloni!* (Kur'an, 74: 5) Onda odstrani sve što pravi zvuk a miruje, *pa okreni se od njih i reci: 'Selam!'* (Kur'an, 43: 89) Onda, sjedeći u krugu poslije paljenja tamjana, pogledaj kroz prozor i vidjet ćeš me.” “Za druge osim njih to *primjer je zla*” (Kur'an, 16: 60).

Upitali su Džunejda šta je sufizam. On odgovori: “To su ljudi kuće u koju niko osim njih ne ulazi.” Havadža Ebu Seid Harraz⁶ kaže:

*Moja svojstva su zarad Vladara nastala
Kada iziđoh iz zatvora ona su nestala*

*I nestade onaj zbog kog sam odsutan bio
Ovo je moje iščeznuće za koje si me pitao*

U odgovoru na ovo neko je rekao:

*Zbunjen sam, smušen sam da bih znao šta sam
Osim ono što ljudi i prijatelji za me kažu da sam.*

Jedan od šejhova kaže: “Odsijeci od sebe vezivanja i izuzmi se iz opterećenja kako bi osvjedočio Gospodara svega stvorenog.” Dodao je: “Kad ovo postignemo

⁵ Kaj Husrev je legendarni vladar drevnog Irana, čiji su podvizi opisani u Firdusijevoj Šahnami.

⁶ Ebu Seid el-Harraz jedan je od najznačajnijih učitelja sufizma bagdadske škole. Bio je učenik Sirrija el-Sakatiya i Bišra el-Hafija, na ahiret je preselio oko 890. godine.

i ispunimo sve uvjete, *zablistat će Zemlja svjetlošću Gospodara svog... i presudit će se među njima Istinom*” (Kur’an, 39: 69).

Također je rečeno: “Hvala Allahu, Gospodaru svjetova. Neka je mir na ta mjesta susreta: ona su put moga približavanja vodi i prolaz su za moj vjetar sjeverni.”

ŠESTO POGLAVLJE

Kameleon i šišmiši

Jednom je izbio sukob između šišmiša i kameleona. Njihovo međusobno zlostavljanje postalo je toliko žestoko da je spor premašio sve granice. Šišmiši se dogovoriše da kad se noćni sumrak razlije preko krivulje sfere nebeske i kad se Sunce spusti pred zvijezdama u paviljonu zalaska, onda će se oni sakupiti kao ratnici, napasti kameleona, zarobiti ga i kazniti ga onako kako im srce želi i na taj način izvršiti osvetu. Kad je došlo pravo vrijeme, oni iskočiše i svi zajedno dovukoše jadnog i bespomoćnog kameleona u svoje gnijezdo. Tu su noć držali kameleona zatočenim, a kad zora granu, pitali su se kako da ga kazne. Svi se saglasiše da treba biti ubijen, ali su se sporili o tome kako najbolje da se izvrši egzekucija. Na kraju odlučihše da bi najgore mučenje bila izloženost suncu. Svakako, oni sami nisu znali ni za jedno mučenje koje bi bilo gore od blizine Sunčeve svjetlosti i, praveći usporedbu s vlastitim stanjem, zaprijetiše mu gledanjem u Sunce. Dok kameleon, naravno, nije želio ništa više od toga. Takva egzekucija bila je baš ono što je htio, kao što je rekao Husejin ibn Mensur:

*Vjerni prijatelji, ubijte vi mene,
U mom ubistvu život je moj.
Moja smrt je u ovom životu sjene,
A moj život je u smrti mojoj.⁷*

Pa kad Sunce ugrija, oni izbacihše kameleona iz svoje nesretne kuće kako bi bio mučen Sunčevim zrakama, a to mučenje za njega bijaše spasenje. *I nikako ne smatrajte one koji su ubijeni na putu Allahovom, mrtvima. Naprotiv, živi su! Kod Gospodara svog su opskrbljeni; radosni zbog onog šta im je dao Allah iz dobrote Svoje* (Kur’an, 3: 169-170). Da su šišmiši znali kakvo dobro čine kameleonu tim mučenjem i koliko su samo izgubljeni glede onoga što njemu uzrokuje zadovoljstvo, umrli bi od tuge.

Ebu Sulejman Darani⁸ kaže: “Kad bi nemarni znali koliko samo propuštaju od zadovoljstva koje osjećaju svjesni, umrli bi od žalosti.”

SEDMO POGLAVLJE

Pupavac i sove

Jednom, u prolazu, pupavac sletje među sove i ostade u njihovom gnijezdu. A, kako je dobro poznato među Arapima, pupavci su poznati po oštrom vidu, dok su sove slijepe tokom dnevnog svjetla. Pupavac je tu noć proveo sa sovama u gnijezdu i one su ga pitale o raznoraznim stvarima. U zoru, kad se pupavac se spremao za odlazak, sove rekoše: “Jadniče, to što činiš je nečuveno! Kako se može putovati danju?”

“To je čudno”, reče pupavac, “svako kretanje odvija se tokom dana.” “Jesi li ti lud?”, uzvratihše sove. “Danju, kad Sunce baca mrak preko noćne tame, kako iko može vidjeti?”

⁷ Prva dva stiha iz poznate Halladžove kaside.

⁸ Ebu Sulejman Darani je jedan od značajnih mislilaca i sufija iz ranog perioda, živio je u Damasku gdje je i preselio oko 830. godine.

“Baš obratno”, reče pupavac. “Sva svjetla svijeta zavise od svjetlosti Sunca i od nje-ga sve što je osvijetljeno dobija svoj sjaj. Ono se naziva *okom Sunca* (*‘ajn ul-šems*) zato što je izvor svjetlosti.” Ali sove smisliše kako da poraze njegovu logiku pitajući zašto niko ne može vidjeti po danu.

“Ne mislite valjda da poređenjem sa samim sobom dokažete da su svi poput vas. Svi osim vas mogu vidjeti danju. Pogledajte mene, ja mogu vidjeti, a ja sam u očitovanom, vidljivom svijetu. Nerazgovijetnosti su otklonjene i mogu motriti svijetle površine svojim otkrovenjem bez pomračenja sumnje.” Kad sove ovo čuše, odmah pustiše krik praveći veliku galamu te rekoše jedna drugoj: “Ova ptica govori da je moguće vidjeti danju kada se sljepilo pretpostavlja.” Odjednom se baciše na pupavca i počеше ga udarati kljunovima i kandžama. Psovaše ga nazivajući ga *danovicem* jer je danjsko sljepilo bilo vrlina među njima. Rekoše mu: “Ako se ne pokaješ, bit ćeš ubijen!” “Ako samog sebe na zaslijepim”, pomisli pupavac, “onda će me ubiti. A pošto one najčešće ranjavaju u predjelu očiju, sljepilo i smrt će nastupiti istog trena.” On tada bi nadahnut izriječkom: “Govorite ljudima u skladu s njihovim shvatanjem.” Zatvori svoje oči i reče: “Gledajte i ja sam slijep poput vas!”

Vidjevši to, sove prestadoše tući i mučiti pupavca, koji je shvatio premisu da bi otkrivanje božanske tajne bilo nevjerstvo, poput nevjerstva koje imaju sove, i da je širenje tajne pravilo nevjerstva, tako da je sve do vremena odlaska s velikom mukom glumio sljepilo govoreći:

*Sve što je tajno u svijetu prolaznom
Ja ću otkriti, tako sam mnogo puta govorio,
Ali od straha od ostrice i želje za životom
Svoje usne sam sa hiljadu konaca zašio.*

Uzdahnu duboko pa reče: “Postoji veliko znanje u meni, ali kad bih ga prenio, bio bih ubijen.”

“Kad bi se zastori podigli, moje uvjerenje se ne bi uvećalo.”⁹

Pa da se klanjaju Allahu, Koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i u Zemlji i Koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite (Kur’an, 27: 25). I nema niti jedne stvari a da kod Nas nisu riznice njezine, a spuštamo je samo s mjerom poznatom (Kur’an, 15: 21).

OSMO POGLAVLJE

Kraljevski paun ispod korpe

Kralj je imao bašču koja tokom sva četiri godišnja doba nije bila bez mirišljavih biljaka, zelenila i prijatnih kutaka. Voda je obilno tekla kroz nju i sve vrste ptica su pjevale sa krošanja drveća. Svaka dobra i lijepa stvar koja se mogla zamisliti mogla se naći u ovoj bašči. Među svim tim živjela je skupina krasnih pauna.

Jednom kralj uze jednog od tih pauna i naredi da se on zašije u kožnu vreću tako da se njegovo perje ne može vidjeti i da on ne može posmatrati svoju ljepotu bez obzira na to koliko se trudio. Kralj također naredi da se paun stavi ispod korpe koja je imala samo jednu rupu kroz koju se moglo ubaciti malo žita kako bi se paun prehranio.

Mnogo vremena prođe te paun zaboravi sebe, kralja, bašču i druge paunove. Kad god bi jadna ptica pogledala u sebe, nije mogla vidjeti ništa osim prljave kožne vreće.

⁹ Izreka hazreti Alije.

Postala je sklona tami, svom grubom staništu, pa povjerala u svom srcu da ne može postojati veće mjesto od prostora koji je imala pod korpom. Toliko je postala uvjerenjena u to da je to počela držati kao vjersku dogmu, te, ako bi iko ustvrdio život, stanište ili savršenstvo iznad onoga što je ptica znala, to bi za nju predstavljalo potpuno nevjerstvo, besmislicu i čisto neznanje. A ipak, kad god bi osvježavajući vjetar puhnuo i miris cvijeća, drveća, ljubičica, jasmína i ostalih biljaka stigao do ptice kroz rupu na korpi, ona bi osjetila neočekivani užitak. Zapanjenost bi se javila u njoj i dobila bi želju i žudnju za letom, iako nije znala odakle je ta žudnja došla, jer osim kožne vreće nije poznavala drugu odjeću, osim korpe nije poznavala drugi svijet i osim žita nije poznavala drugu hranu. Zaboravila je na sve. Kad bi s vremena na vrijeme čula glas drugih paunova i melodične pjesme ostalih ptica, njezina žudnja i želja bi se uskovitlale, ali se ipak nije probudila niti zbog glasova ptica niti zbog puhanja vjetra. Jednom je paun s užitkom mislio o svom gnijezdu.

*Preko mene zefir prođe koji kao da je sljedeće rekao:
"Ja sam tebi kao glasnik od tvog Voljenog došao."*

Dugo je razmišljao o tome šta bi mogao da bude taj mirisni vjetar i odakle dolaze lijepi glasovi.

*O, munjo, kada zasjaš,
Iz koje oblasti izbijaš
I ove stvari osvjetljavaš?*

Ali ipak još nije došao do ozbiljenja, iako je u ovom periodu nehotična radost ostala u njemu.

*Ah, kada bi samo Lejla meni selame poslala,
Iako je između nas prašina i zastava kamena.*

*Moj selam ka njoj poletio bi na sretnim krilima,
Uz krik sove, zloslutnice, koja vrišti na grobljima.¹⁰*

Paunovo neznanje je u tome što je zaboravio oboje, sebe i svoju domovinu. *Oni koji su zaboravili Allaha, pa je učinio da oni zaborave na sebe.* (Kur'an, 59: 19)

Svaki put kada bi vjetar ili buka doprla do njega iz bašče, želja bi se probudila u njemu, a on ne bi znao zbog čega.

Sljedeća dva bejta su od jednog pjesnika:

*Munja iz Meare putovala je, kada je ponoć prošla ona je odsjela,
Svoj umor i iznurenost opisujući, u Rami je noć provela.*

*Jahače, konje i kamile je jako rastužila, ali je i dalje kazivala
Tako da je na kraju umalo i sama sedla rasplakala.¹¹*

Zbunjeni paun je ostao u takvom stanju sve dok jednog dana kralj nije naredio da se ptica oslobodi iz korpe i kožne vreće i da se dovede pred njega. *Pa to će biti samo povik jedan, tad gle! – oni će gledati* (Kur'an, 37: 19). *I puhnut će se u rog, tad gle: oni iz kabura ka Gospodaru svom hitaju* (Kur'an, 36: 51). *Pa zar ne zna, kad se rasturi šta je u kaburima, i otkrije šta je u prsima – uistinu će Gospodar njihov o njima Tog dana biti Obaviješteni* (Kur'an, 100: 9-11). Kad paun izađe iz svojih pokrivača, vidje sebe u sredini

¹⁰ Stihovi su iz pjesme *Hamasa*, koja govori o smrti Lejle, čuvene ljepotice iz arapskih epova.

¹¹ Ove stihove je napisao Ebu Ala el-Meari (p. 1057), arapski pjesnik i filozof poznat po skeptičkim i agnostičkim stavovima. Vjerovatno ga iz tog razloga Suhrawardi ne spominje po imenu.

bašče. Kako je gledao u svoje perje i vidio bašču i njeno raznorodno cvijeće i obličja, širinu svijeta i mogućnost hoda i leta, te zvukove i pjesme ptica, stajao je zapanjen kao u transu, a zatim osjeti žaljenje: *O tugo moja, zbog onog što sam zanemario spram Allaha (Kur'an, 39: 56). Pa smo ti skinuli koprenu tvoju, danas ti je oštar vid (Kur'an, 50: 22). Kad duša do guše dopre, i kad vi budete tada gledali, a Mi smo mu bliži od vas, ali vi ne vidite (Kur'an, 56: 83-85). A ne valja tako, saznat ćete svakako! I još jednom, ne valja tako! Saznat ćete sigurno! (Kur'an, 102: 3-4).*

DEVETO POGHLAVLJE

Idris i Mjesec

Sve zvijezde i nebeska tijela govorili su sa Idrisom, a.s. On je pitao Mjesec: “Zašto je tvoje svjetlo nekad veće, a nekad manje?” “Trebaš znati”, odgovori Mjesec, “da je moje tijelo čisto, izglačano i tamno. Ja sam nemam svjetlosti, no kada se nađem nasuprot Suncu, slika njegovog svjetla se pojavi na ogledalu mojeg tijela u srazmjernu stepena moje suprotnosti, baš kao što se tjelesni oblici javljaju u ogledalu. Kako se stepen suprotnosti povećava, ja napredujem od najniže tačke mladog Mjeseca do najveće tačke punog Mjeseca.”

Idris, a.s., upita Mjesec do koje mjere seže njegovo prijateljstvo sa Suncem. On odgovori: “Do te mjere da kad god pogledam sebe, kad smo jedno nasuprot drugom, ja vidim Sunce, jer se slika Sunčeve svjetlosti javlja u meni zbog glatkoće moje površine i mog izglačanog lica koji su pripravljeni da prime njegovu svjetlost. Zbog toga, svaki put kad pogledam sebe, ja vidim Sunce. Zar ne vidiš da kad se ogledalo podigne prema Suncu, onda se oblik Sunca javlja u njemu? Kad bismo mogli zamisliti da ogledalo ima oči i kad bi ono pogledalo sebe u trenu kad se nalazi nasuprot Suncu, čak i kad je samo sačinjeno od željeza,¹² ono bi vidjelo Sunce. Kazalo bi: ‘Ja sam Sunce’, jer bi u sebi samo Sunce vidjelo. Ako neko kaže: ‘Ja sam Istina’¹³ ili ‘Slava meni, kolika je moja veličina’,¹⁴ njemu se mora oprostiti.”

*Toliko sam Ti se ja približio,
Pa da si Ti ja pomislio sam.¹⁵*

DESETO POGHLAVLJE

Kuća i vlasnik

Ako je kuća predmet prostornosti, onda vlasnik te kuće mora također biti prostoran. U tom smislu je negativni zaključak također neophodno istinit, kao u (Božijem izrijeku): “Isprazni kuću radi Mene: Ja sam s onima koji su slomljenog srca.”¹⁶ Allah Uzvišeni nadilazi svaku prostornost i pravac i On je čist od svakog nedostatka. “U srazmjeru pripravnosti onih koji odlučuju nastaje odlučnost.” Iako može biti istina da sve što je u kući nalikuje na njezina vlasnika, ipak: *Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi (Kur'an, 42: 11).* Kuća i njezin vlasnik nikad ne mogu biti isto.

¹² U srednjem vijeku ogledala su izrađivanja glačanjem željeza.

¹³ Ene' l Hakk – Ja sam Istina – ekstatična je izreka (šetahat) Huseijna ibn Mensura el-Halladža.

¹⁴ Ovaj šetahat se pripisuje slavnom sufiji Ebu Jezidu el-Bistamiju (p. 874).

¹⁵ Stih iz Halladžovog *Divana*.

¹⁶ Riječ je o kudsij hadisu.

JEDANAESTO POGLAVLJE

O zlu i spasenju

Sve što ometa dobro je zlo i sve što čovjeka zaklanja od (duhovnog) puta nevjerstvo je za njega. Biti zadovoljan onim što pohotna duša (*nefs*) stječe i prilagoditi se tome predstavlja nemoć, a biti zadovoljan sobom, čak i radi Boga, znači suočiti se s propašću. Okrenuti svoje lice ka Bogu u cijelosti jest nalaženje spasenja.

DVANAESTO POGLAVLJE

Tupovac, lampa i Sunce

Tupovac je na prozoru držao lampu prema Suncu i odjednom počeo vikati: "Majko, majko, Sunce je učinilo da naša svjetlost nestane." "Ako je izneseš napolje", reče mu majka, "a posebno ako je budeš držao nasuprot Sunca, onda ništa ostati neće." Nije da svjetlost lampe više neće postojati, no kada oči vide nešto veliko, ono malo postaje beznačajno u poređenju s njim. Kad čovjek uđe u kuću sa jarke Sunčeve svjetlosti, čak i kad je kuća osvijetljena, on neće vidjeti ništa. *Sve što je na Zemlji prolazno je, ostaje samo Lice Gospodara tvog* (Kur'an, 55: 26-27). *On je Prvi i Posljednji, i Vanjski i Unutarnji, i On je o svakoj stvari Znalac* (Kur'an, 57: 3).

*Abstract***The Language of Ants**

Shaykh Shihab al-din Suhrawardy

Translated and adopted by Hamza Halitović

Shihab al-din Suhrawardy (d. 1191) is one of the most significant thinkers and philosophers in the history of Islam. Apart from his works in Arabic, he also authored several short treatises in Persian language discussing the main topics of spiritual journey and spiritual knowledge. One of them is the treatise *Logat-e muran* (the language of ants), which was translated in the paper and in which Suhrawardy exhibits his spiritual teaching in twelve short allegorical stories.

Keywords: Suhrawardy, Logat-e muran, Ibn Sina, philosophy, Sufism, allegorical treatises.